

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

XIV. 1927.

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1927.

KORTE BIJDRAGEN.

- I. Een penning van het St. LUCASgilde te Rotterdam
ten name van PIETER VAN WAESBERGE.

In de *Bijdragen tot de penningkunde van het Koninkrijk der Nederlanden verzameld en uitgegeven* door G. VAN ORDEN (Zaandam bij JAN GROOT en Comp. 1830) wordt op blz. 80 als no. 4 een penning als volgt beschreven:

„Voorzijde: Het Sint Lucasschild met den ossekop tusschen twee zamengevlochten takken,

Keerzijde: Onder een open schild of compartiment om naam en nommer te plaatsen, eenige schilders- en beeldhouwersgereedschappen”.

Deze penning had geen kenteeke van stad of plaats, waardoor het den uitgever der *Bijdragen* onmogelijk was, hem thuis te brengen. Hij sprak echter de hoop uit (blz. 3) „dat ieder beoefenaar der vaderlandsche geschiedenis, en vooral die der penningkunde, zich opgewekt zou gevoelen om hem de noodige bijdrage te doen geworden van die bijzonderheden, waarmede ieder in zijn gewest of in zijne stad het best bekend is”.

Afbeeldingen van voor- en keerzijde van den penning komen voor als no. 4 op plaat XV.

Een halve eeuw later was deze penning nog niet terechtgebracht. In den atlas van platen behorende bij het 2e deel van de *Verhandelingen uitgegeven door TEYLLERS tweede genootschap* (Mr. J. DIRKS, *de Noord-Nederlandsche gildepenningen*, Haarlem, *De erven F. BOHN* 1879) wordt op plaat CXXXVI als no. 7 dezelfde penning afgebeeld onder de gildepenningen van nog onbekende plaatsen.

De beschrijving ervan luidt in genoemd werk Deel II, blz. 370, als volgt:

„Voorzijde: Het St. Lucasschild met den ossekop tusschen twee zamengevlochten takken.

Keerzijde: Onder een open schild of compartiment, om naam en nommer in te plaatsen, een schetsboek, paneel, schotel, passer, beeldhouwershamer, enz.” Ovaal, 35 bij 30 (volgens den muntmeester P. SMIDT VAN GELDER = 60×48 m.M.).

In deze beschrijving is paneel natuurlijk een drukfout voor palet. Maar ook overigens is twijfel aan de juistheid der beschrijving geoorloofd, hetgeen komt, omdat DIRKS evenmin als VAN ORDEN wist, in welke stad deze penning thuis hoorde en er niet aan gedacht heeft, dat

ook de boekverkoopers deel van het St. Lucasgilde konden uitmaken, zooals b.v. te Amsterdam het geval was (Dirks I. blz. 110). Wij zijn echter beter ingelicht; wij weten thans, dat de beschreven penning die van het Rotterdamsche St. Lucasgilde is en ook dat tot 1700 toe van dit gilde deel uitmaakten de boekverkoopers, de boekbinders en boekdrukkers.

En nu ligt het voor de hand, dat wanneer verschillende bedrijven in één gilde waren ondergebracht, van elk dier bedrijven een of meer emblemen op den gildepenning werden aangebracht. Het door Dirks als schetsboek aangeduide voorwerp zal dus evengoed een gedrukt boek kunnen voorstellen, terwijl ook de door hem genoemde beeldhouwershamer eigenlijk meer overeenkomst met een boekbindershamer vertoont.

Maar laten wij nu de afbeeldingen rusten en beschouwen wij den penning zelf.

Er zijn ons eenige exemplaren van bewaard in het museum van oudheden te Rotterdam (Catalogus nos. 777, 778 en 778*).

De eerste staat ten name van PIETER VAN WIJNBRUGGE, die in 1675 boekdrukker was te Rotterdam op de Hoogstraat bij het nieuwe Gemeenlandshuis, de tweede, ten name van JOANNES TIELEN, die hier in 1674 als glazenmaker en verfverkooper werkzaam was¹⁾ en de derde penning ten name van HENDRIK VAN DER KLOOT, een zwager van den schilder LUDOLF DE JONG, die omstreeks het

¹⁾ Kohier van het klein familiegeld. De glazenmakers, glasschrijvers en grofschilders behoorden eveneens tot het St. Lucasgilde. Wel is waar komt hier in 1757 ook een boekdrukker JOANNES TIELEN voor, doch die kan als lid van het St. Lucasgilde niet meer in aanmerking komen.

midden der 17e eeuw eveneens als glazenmaker tot het St. LUCASgilde zal zijn toegetreden.

Nu weten wij, dat in het laatste kwartaal der 17de eeuw de Rotterdamsche boekverkoopers zich van het St. LUCASgilde begonnen af te scheiden. Na 1678 komen hun vertegenwoordigers niet meer onder de hoofdmannen voor. In 1699 vormden zij een zelfstandig gilde.

Hoe is het bij de scheiding met den voorraad oningevulde gildepenningen gegaan?

Het is niet waarschijnlijk, dat het boekverkoopersgilde bij zijn afscheiding van het groote St. LUCASgilde een aantal oningevulde gildepenningen heeft meegekregen en evenmin dat het na zijn afscheiding een voorraad gildepenningen naar het oude St. LUCASmodel heeft laten vervaardigen. Uit de vergelijking met de penningen van andere steden blijkt, dat meestal als embleem van het boekverkoopersgilde een drukpers werd aangenomen. Daar deze penningen van het Rotterdamsche boekverkoopersgilde niet bekend zijn en uit het bewaarde kasboek 1699—1811 ook van aanschaffing van nieuwe penningen nergens een spoor te bekennen is, mag men wel aannemen, dat na 1699 de boekverkoopers geen gildepenningen meer gebruikt hebben.

En nu eindelijk de aan het hoofd van dit artikeltje genoemde penning ten name van PIETER VAN WAESBERGE. Hij is ovaal, van geel koper, 60 × 48 m.M. groot en berust in particulier bezit. Als een van de weinige overblijfselen (buiten hun boeken) van het bedrijf der WAESBERGES moge hij hier, op ware grootte, worden afgebeeld. De vriendelijke bemiddeling van den heer A. O. VAN KERKWIJK te 's-Gravenhage heeft dit mogelijk gemaakt.

De oorspronkelijke eigenaar PIETER VAN WAESBERGE, geboren te Rotterdam in 1599, gaf reeds in 1622 „*Alle de spelen van GERBRAND ADRIAENSS. BREDERO*” uit en overleed in 1661. Zie over hem A. M. LEDEBOER, *Het geslacht VAN WAESBERGHE*, 2e uitgave, blz. 80 vlg. De beide 18de eeuwse stadsdrukkers PIETER VAN WAESBERGE, vader en zoon, kunnen geen lid van het St. Lucasgilde geweest zijn.

Rotterdam, Juli 1927.

E. WIERSUM.

II. De latere bezitters van een gouden Zierikzeesche noodmunt, vermoedelijk in 1575 aan admiraal HOLLAER geschonken.

Als men merkwaardige penningen, munten, noodmunten of andere zeldzame stukken met aandacht bekijkt, ligt dikwijls de vraag op de lippen, aan wien deze stukken oudtijds kunnen hebben behoord. Hoogst zelden zal het gewenschte antwoord daarop kunnen worden gegeven. Wij willen dit thans eens beproeven met de gouden noodmunt van Zierikzee uit de verzameling van het Zeeuwsch Genootschap, die omtrent 1874 door den heer ARNOLDUS ANDRIES DES TOMBE daaraan werd geschonken¹⁾.

In de numismatische aantekeningen van de heeren P. J. en C. A. RETHAAN MACARÉ had ik het volgende berichtje gevonden: „De heer WITTE VAN CITTERS en

¹⁾ *Tijdschrift voor Munt- en Penningkunde* XVIII (1910) pl. V. 13. blz. 172. No. 30.

Mevrouw VAN BOETZELAER bezitten ieder een gouden medaille, die prins WILLEM I gaf aan de regenten van Zierikzee om op de borst te dragen. Te denken aan de medaille, die CHRISTIAAN HUYGENS van WILLEM I ontving, aangehaald bij VAN LOON, doch niet afgeteekend”.

Tot zoover het bericht. Naar aanleiding daarvan en in de meening verkeerende, dat het hier gouden noodmunten gold, heb ik mij tot den heer DE VOS gewend met de vraag of het dien uitnemenden kenner der Zierikzeesche geschiedenis bekend was, dat prins WILLEM gouden noodmunten aan verdienstelijke regenten heeft geschonken, iets wat mij zeer onwaarschijnlijk voorkwam. Het antwoord van den Zierikzeeschen gemeente-archivaris luidde dan ook, dat hem dergelijke schenkingen niet bekend waren. De beide gouden medailles, alsmede een gouden Zierikzeesche noodmunt van 1575, worden echter, zoo schreef mij de heer DE VOS, vermeld in de nalatenschap van MARIA MAGDALENA STAVENISSE, weduwe van Dr. JACOB DE WITTE VAN ELKERZEE, grootmoeder van ANNA JACOBA DE WITTE VAN ELKERZEE, die gehuwd is geweest met Mr. JACOB VERHEYE VAN CITTERS, van wie de bovenvermelde heer WITTE VAN CITTERS en Mevr. VAN BOETZELAER kinderen waren.

Er waren dus twee gouden medailles en een dito noodmunt, alsmede een aantal zilveren penningen, zooals wij zullen zien.

De beide medailles zullen vermoedelijk exemplaren zijn geweest van den penning, vermeld bij VAN LOON I, blz. 294, met het borstbeeld van den prins en dat zijner toenmalige gemalin CHARLOTTE VAN BOURBON, waarvan het bekend is, dat ze als geschenk door den prins werden vereerd. Dit vermoeden wordt versterkt, door

dat VAN LOON bij het vermelden van den penning aan HUYGENS geschonken, een dergelijke medaille met beider borstbeeld afbeeldt. De belooning, die HUYGENS voor het volvoeren van een moeilijke opdracht¹⁾ van den prins ontving, was volgens HOOFT, *Nederlandsche historiën*, 2de deel, blz. 781 „een goude penning met de hoofden van Prins en Prinses nevens deeze woorden, wightigher dant metaal: Mandati strenuë executi monum: gedenknis van bevel strengelyk uitgevoerd”. Dit omschrift kan er mogelijk als kantschrift op zijn aangebracht. De penning zelf, die meermalen met een oog is versierd, is door CONRAD BLOC vervaardigd. Wij zullen de beide gouden medailles hier verder laten rusten en ons slechts tot de noodmunt bepalen. Zooals wij reeds hebben gezegd waren de bezitters der gouden stukken kinderen van Mr. JACOB VERHEYE VAN CITTERS en ANNA Jacoba de Witte van ELKERZEE en kleinkinderen van Dr. JACOB de Witte van ELKERZEE en MARIA MAGDALENA STAVENISSE. In den inventaris van deze laatste komt o.a. dit voor: „De Twee Goude Medailles, en Een Goude Zierikzeesche Noodmunt van A° 1575, beneevens de agt zilvere Medailles, met het van zilverdraat gemaakte doosje en Een Zeeuwsche Scheepjesschelling van A° 1647 (hier zal bedoeld zijn de legpenning, afgebeeld bij VAN LOON II. blz. 306.3, daar de oudste scheepjesschellingen van 1672 dateeren) zijn door wijlen de Overleedene mondeling gelegateert aan het zoontje van de Heer Mr. J: VERHEYE VAN CITTERS, genaamd LAURENS DE WITTE — aan haar kleinzoon dus — hetgeen dient voor Memorie”.

¹⁾ HUYGENS had namelijk bevel gekregen een elfjarig kind van een hopman, in Engeland gevangen gehouden, te bevrijden, hetgeen hem is gelukt.

De heer RETHAAN MACARÉ had dus bij zijn bericht over de gouden penningen in bezit van den heer (LAURENS) DE WITTE VAN CITTERS en Mevr. van BOËTSELAER er aan kunnen toevoegen, dat de eerste ook nog een gouden noodmunt van 1575 bezat.

Een uitvoerige mij door den heer DE VOS verstrekte genealogie van die familie levert het bewijs, dat Dr. JACOB DE WITTE VAN ELKERZEE in direkte lijn afstamt van JACOB DE WITTE en diens vrouw ADRIANA HOLLAER en zijn vrouw, MARIA MAGDALENA STAVENISSE, van WILLEM DE KEIJSER en diens echtgenoot CORNELIA HOLLAER, beiden dochters van den bekenden Zierikzeeschen admiraal LEENDERT DIRKSE HOLLAER, overleden 1585, bij zijn tweede vrouw ADRIANA (DEN) DAGH.

Toen admiraal LEENDERT DIRKSE HOLLAER was overleden, werd zijn nalatenschap den 21 Maart 1585 in de Weeskamer te Zierikzee overgebracht en daarin kwam o.a. voor: „een vyercante gouwe penninck met tstats wapen van Zzee aen deen zyde ende een gewapent man aen dander zyde geëstimeert voor iij £ vj sch. viij gr. een vyercante zilvere penninck waerdich vj sch. viij gr.”.

Wij weten nu, dat admiraal HOLLAER een der bevoorrechten is geweest, wien, vermoedelijk voor gewichtige diensten ter zee, tijdens het beleg, een gouden noodmunt door de stadsregeering is geschonken.

Het is den heer DE VOS na onderzoek gebleken, dat in de boedels der nakomelingen van de tweede dochter, CORNELIA, gehuwd met WILLEM DE KEYSER, geene gouden munten noch dito penningen voorkomen, zoodat als zeker mag worden aangenomen, dat het ADRIANA HOLLAER, als oudste dochter is geweest, die de noodmunt heeft geërfd. In rechte lijn hebben de nakomelingen van

haar echtgenoot JACOB DE WITTE de munt in eigendom bezeten, totdat wij het zeldzame stuk bij de kinderen van Mr. JACOB VERHEYE VAN CITTERS terugvinden. Zooals wij gezien hebben, ontving diens zoon Jhr. LAURENS DE WITTE VAN CITTERS als legaat van zijn grootmoeder de besproken noodmunt. Deze huwde in 1815 een jonkvrouwe WILHELMINA VAN HOGENDORP. Een hunner kinderen, jonkvrouw CAROLINA HESTJES DE WITTE VAN CITTERS, trad in 1850 in het huwelijk met ARNOLDUS ANDRIES DES TOMBE. Deze is de laatste bezitter van het gouden stuk geweest, dat eenmaal het eigendom is geweest van LEENDERT DIRKSZ. HOLLAER, want het werd door hem aan het Zeeuwsch Genootschap geschonken.

Wat nu de noodmunt zelve betreft, wij hebben in onze studie over de Zierikzeesche noodmunten op blz. 29 vermeld, dat gouden noodmunten niet als gangbaar geld met vastgestelden koers hebben gecirculeerd. Wij konden echter een post opgeven, die het uitgeven van gouden afslagen voldoende verklaart. Ziehier wat er stond: „Betaelt PIETER HERMANSEN goudtsmit, over het maken van vijf gouden viercante penningen, bij die van de stadt geschoncken aen diverse persoonen tot XV schellingen tstuc den IIIen Martii (1575) III £ XV sc. gr.

Item voor het bijdoen van III engelsen en een half goudts tot V schellingen gr. XVII sc. VI gr.”.

Hierbij moet worden in acht genomen, iets wat ik in mijn artikel reeds heb gemeld, dat onder dit bedrag niet berekend was, het goudmateriaal, dat de stad aan HERMANSEN, hetzij in gouden munt of wel in voorwerpen, zal hebben overhandigd. Onze goudsmid kwam er echter niet mede toe, vandaar dat hij er $3\frac{1}{2}$ engelsen goud

aan „toevoegde”, waarvoor hij 17 sc. 6 gr. in rekening bracht. De 3 pond 15 schellingen zal hij verdiend hebben aan het vervaardigen en graveeren er van. Het is niet met zekerheid te berekenen, hoeveel de waarde der stukken bij de uitgifte zal hebben bedragen, maar wèl weten wij uit LEENDERT DIRKSE HOLLAER's boedel, dat een dergelijke gouden vierkanten vereeringspenning, tien jaren later, in 1585, op f 20 werd getaxeerd. Er zijn op dit oogenblik meer dan vijf gouden Zierikzeesche noodmunten bekend, zoodat de stad er vroeger of later meerdere heeft moeten laten vervaardigen; het Zierikzeesche archief echter, waarvan een groot deel is verloren gegaan, zwijgt verder over deze geschiedenis.

Thans volgt een beknopte lijst der direkte afstammelingen van JACOB LAURENSE DE WITTE, die gehuwd is geweest met ADRIANA HOLLAER.

1. JACOB LAURENSE DE WITTE huwt ADRIANA HOLLAER.
2. LAURENS JACOBSE DE WITTE huwt CORNELIA STAVENISSE.
3. Mr. CORNELIS DE WITTE VAN ELKERZEE, huwt CORNELIA DE HUYBERT.
4. Mr. LAURENS DE WITTE VAN ELKERZEE huwt THEODORA DE JONGE.
5. Dr. JACOB DE WITTE VAN ELKERZEE huwt MARIA MAGDALENA STAVENISSE.
6. Mr. LAURENS DE WITTE VAN ELKERZEE huwt ANNA DIGNA VAN GELRE.
7. ANNA JACOBA DE WITTE VAN ELKERZEE huwt Mr. JACOB VERHEYE VAN CITTERS.

Hunne kinderen waren:

1. ANNA DIGNA VERHEYE VAN CITTERS huwt 1800 NICOLAAS JACOB CODEFROY DES H. R. R. VRIJHEER VAN BOETSELAER (1772—1805).

2. Jhr. Mr. LAURENS DE WITTE VAN CITTERS (1781—1862) huwt 1815 Jkvr. WILHELMINA VAN HOGENDORP (1790—1858). Een hunner kinderen was Jkvr. CAROLINA HESTJES DE WITTE VAN CITTERS (1820—1901) huwt in 1850 ARNOLDUS ANDRIES DES TOMBE, geb. te Vught 6 Februari 1818, overleden te 's-Gravenhage, 16 December 1902, oud 1ste luitenant regiment grenadiers en jagers.

M. DE MAN.

III. Hollandsche Leeuwendaalders in 1674 te Embden nagebootst.

In 1674 berichtten Raden en Generaalmeesters van de Munt aan de Staten-Generaal, dat hen waren voorgekomen „Twee Guldens of Veertigh Stuyverspenningen” door de stad Embden geslagen in nabootsing van den Leeuwendaelder hier te lande vervaardigd. Zij vreesden dat „de selve Penningen, vermits de voorsz. groote ende ghelyckformigheyt met onsen voorsz. Leeuwen-Daelder, onder de selve Leeuwen Daelders ter Negotie soude mogen werden gedebiteert, ende bij ondervindinge der

verslechtinghe, door de Oostersche Volckeren, de selve Penningen voor Nederlandtsche Leeuwen-Daelders binnen dese Provintien gheslagen, mochten werden aengesien, waer door niet alleen die soorte, maer oock andere specien van gelden van desen Staet, aldaer ter Negotie ghebruyckelijk, in hare legale deught souden mogen werden ghesuspecteert ende aenstotelijk worden”.

10 October 1674 vaardigden de Staten-Generaal een placaat uit ¹⁾ waarbij tegen de bewuste munt gewaarschuwd werd en het uitgeven of in betaling aannemen verboden. In het placaat wordt het stuk beschreven als „dragende de Figure ende forme van Wapenen van den Nederlandtschen Leeuwen-daelder, op d'eene zyde van de welcke de Leeuw in syn Poot wel is dragende het Wapen van Embden, maer aen d'ander zyde het Wapen staende voor den geharnasten Man, soodanigh gheformeert, dat het van 't Wapen van de Stadt Groningen qualijck 't onderscheyden is, hebbende dese circumscripctie, *Confidens Domino non movetur*, sonder eenige byvoeginge van den datum des Jaers, strydigh zijnde tegens alle goede Munts-ordres, ende daer en boven soodanigh verslecht, soo in Alloy ende Gewichte, dat de selve penningh, gheconferceert zijnde tegens den gemelten Nederlandtschen Leeuwen-Daelder, waer naer de selve schijnt geconterfeyt te zijn, om onder de selve ter Negotie naer de Levant en elders daer die gedebiteert werden, versonden te werden, niet meerder waerdigh is als twee en dertigh stuyvers twintigh myten; beloopende over de drie en twintigh ten hondert”.

¹⁾ *Groot Placaetboek* blz. 776.

De munt, hierboven afgebeeld naar een exemplaar in het Kon. Penningkabinet voorhanden, vertoont op de voorzijde een naar rechts zienden geharnasten man, die aan een lint een voor hem geplaatst schild vasthoudt met den tweehoofdigden rijksarend met den rijksappel op de borst. Omschrift: CONFIDENS — DNO — NON MOVETUR. Op de keerzijde houdt een naar links loopende leeuw aan een lint het wapenschild van Embden vast, en luidt het omschrift: MONETA NOVA AR — CIVITAT: EMBD:, welk omschrift afgebroken wordt door de waarde aanduiding 40 . S: (40 Stuivers).

Zilver, 25,65 gram. Vergelijk MADAI ¹⁾ 2213. INN- UND KNYPHAUSEN ²⁾ 6282. *Cat.* REIMMANN ³⁾ II. 6511. Verschillende stempels, met zeer geringe afwijkingen zijn mij voorgekomen.

Op de onder het placaat afgebeelde daalder is de houding van den loopenden leeuw eenigszins anders en staat in het omschrift ARG. Deze varieteit is mij voorgekomen. ⁴⁾

Ongegrond waren de klachten over dezen Leeuwendaalder zeker niet en bestond er veel kans, dat hij in de Levant naast de goede en gezochte daar in omloop zijnde Nederlandsche Leeuwendaalders zou worden uitgegeven, terwijl hij zeker ook naar onze provinciën zijn

¹⁾ D. S. VON MADAI. *Vollständiges Thaler Cabinet*. 3 Bde. und Supplement. Königsberge 1765—74.

²⁾ KARL, GRAF INN- UND KNYPHAUSEN. *Müns- und Medaillencabinet*. Nebst Nachtrag. Hannover 1872—77.

³⁾ J. F. C. REIMMANN. *Münzen- und Medaillencabinet*. Zweite, revidierte Auflage. Frankfurt a. Main 1891—92. 3 Bde.

⁴⁾ Afgebeeld b.v. in *Cat. veiling* J. SCHULMAN. 10 Mei 1926. pl. VII. 810.

weg wel zou vinden en daardoor aan de ingezetenen schade berokkenen.

18 Jaren later berichtten Raden en Generaalmeesters van de Munt (26 Juni 1692)¹⁾ „dat de selve door den Wisselaer Wayfort ter handen was gekomen, sekere quantiteyt van gecontrefaite Leeuwendaelders, nae die van de Provincie van Hollandt ende West-Vrieslant, edoch gemunt op de Munte der Stadt Embden”. Zij adviseeren tegen dezen Leeuwendaalder bij placaat te waarschuwen en „dat bij haer Hoogh. Mog. aen de respective Ministers van den Staet tot Constantinopolen en elders soodanighe Placaten mochten werden toegesonden, om aldaer te toonen dat soodanige penningen onder het Gebiet van haer Ho. Mog. niet wierden gemunt”, „gevende verders haer Hoogh Mog. in bedencken, of aen de Stadt van Embden door haer Hoog. Mog. niet soude dienen te werden aengeschreven, dat de selve haer van het contrefaiten van penningen van desen Staet, tegens het recht der Volckeren strijdigh zijnde, geliefte te onthouden”.

21 Juli werd besloten²⁾, volgens het gegeven advies te handelen: den Leeuwendaalder bij placaat te verbieden, aan de „Regeringe van Embden” te verzoeken de munt te doen intrekken „ende dat middelerwile, ende tot die selve effective sal wesen ingetrocken, wel stricktelyck sal werden verboden, geen Silver Matèriael nae Embden te vervoeren, of doen vervoeren, directelyck of indirectelyck, op poene van confiscatie van 't selve Silver Materiael, ende noch daer en boven de waerde van dien;

¹⁾ *Resolutiën Staten-Generaal* 1692. blz. 429.

²⁾ *Resolutiën Staten-Generaal* 1692. blz. 435.

dat eyndelijck aen den Heere Coljer, Ambassadeur aen de Porte van den Turckschen Keyser, ende elders daer het nodigh wesen sal, de voorsz. Placaten sullen werden toegesonden, met representatie, dat de voorsz. Leeuwendaelders in dese Landen niet gemunt zijn". Onder het placaat¹⁾ worden nu afgedrukt eene afbeelding geheel gelijk aan de boven dit artikel voorkomende munt en een varieteit waarvan het omschrift der keerzijde luidt: MONETA NOVA AR - CIVITATIS EMB en 40 · S: · , geheel overeenkomende met het door MADAI I. 2213 beschreven stuk.

Raden en Generaalmeesters van de Munt schijnen van meening te zijn geweest, dat ook thans (1692) wederom, even als in 1674 van dat soort munten te Embden zouden zijn geslagen. Bij schrijven van 15 Augustus verdedigde het stadsbestuur zich tegen deze beschuldiging en deelde mede²⁾ „dat ons deese beschuldiging heel vreemt voorgekomen, alderwijl soo lange iemant van ons in de regeringe van deese stadt is geweest op deser stadt-munten een dergelyken penningh niet en is gemuntet worden, hebben eghter de registeren deeser stadt nagesien, en bevonden dat in anno 1674 een geringe quantiteyt Twee gulden, off veertigh stuyvers stukken, Embder gelt, buiten twijffel sonder intentie van Uwe Ho. Mog. Munte te conterfeyten, hier te slagen een aanvangh gemaakt, maer op doemaligh aanschrijvens van Uwe Ho. Mog. soo aanstonts gestaakt

¹⁾ *Groot Placaatboek* blz. 664.

²⁾ *Generaal Register Muntkamer* XIV. blz. 122 (Bibliotheek van 's Rijks Munt te Utrecht). De brief werd 19 Augustus in de vergadering der Staten-Generaal voorgelezen. *Resolutien Staten-Generaal* 1692. blz. 560.

worden, invoegen dat maar omtrent 127 mark bruto, off 82 mark 14 l. fijn, bedragende omtrent 950 rijxdaler, uytgemuntet.

Gelyk Uwe Ho. Mog. na derselver hooge wijsheyt, grootgonstigh oordeelen werden, dat een soo geringe quantiteyt voor soo langen tyt geslagen, eene sulke confusie niet veroorsaken, dat, buyten dese stadt dergelyken penningh nagebotset sijn moet, invoegen sulx weleer met andere munten in de Levante geschiet te sijn, eenen Sardin in sijne Persiaanse reysbeschrijvinge ¹⁾ getuyght.

Ondertusschen sijn wij evenwel eerbiedigh soodanige penningen, voor sooveel in deese stadt gemuntet, ieeglyck stuck voor 40 stuyvers Embder, waer voor sy geslagen, weer in te lossen, 't gunt om sooveel lighter syn sal aldewijl voorss. penningen bereijts door veele jaaren in sulker voegen verdweenen, dat se maar in spaarpotten voor liefhebbers te vinden en deswegen opgelt doen kunnen.

Wij verhoopen van Uwe Ho. Mo. hooge generositeyt deselve sullen met dese onse verklaringe vergenoegst syn. gelyck derselver hooghloffelyke heeren antecessours met onse voorsaten remonstrantie, en dat sij 't werck

¹⁾ *Dagverhaal der Reis van den Ridder CHARDYN na Persien en Oost-Indien door de Swarte Zee en Colchis, uit het Fransch in 't Nederduitsch gebracht door G. v. BROEKHUIZEN. Amsterdam 1687, waar de schrijver op blz. 7 zegt: „Zij (de Hollanders) winnen ook veel op hun geld, daar Turkyen gansch vol af is. Dit geld is van slecht alloy, en daarenboven merkelyk met valsche stukken vermengd. Het bestaat in Rijksdaalders, halve-Rijksdaalders, Kopstukken en stukken van vijftien stuivers. De Rijksdaalders en de halve-Rijksdaalders sijn meestendeel van Hollandsche munt. De Turken noemen ze Aslani, alsof men zei Leeuwen, ter oorzaak dat er aan ieder zijde een Leeuw op staat”.*

aanstonts gestaakt en den stempel ingetrokken, contentement genomen hebben en dienvolgens van selfs oordeelen, dat in dien Uwe Ho. Mog. de waaraghtige beschapenheyt der saaken gewist hadden, dat sy niet en soudén hebben sulk een placaat, daerbij wij buyten eenige onse schult als conterfeyters van U Ho. Mog. Munte, ende dat wij tot nogh toe daarmede continueerden, beschreven worden, veel min verbodt, soo lange die voorss. penningen door ons niet sullen ingetrokken wesen, geen silvermateriaalen dese stadt te vervoeren, uytgaan laten. Twijffelen dienvolgens niet Uwe Ho. Mog. sullen die goetheijt gelieven, off ten minsten het verbodt van geen silver van de vereenighde Provincien in deese stadt te vervoeren, weder intrekken te laten, in grootgonstige consideratie neemende, dat zedert 1674 ontrent in 17 jaaren geen dergelyke munten in deese stadt geslagen en dat die stempel als ook die muntmeester al voor langen tyt niet meer in rerum natura geweest, ja selfs, die heeren, soo 't octroy daertoe verleent, al voor langhst verstorven sijn".

Vast staat nu, dat de hierboven afgebeelde Leeuwen-daalder voor het eerst in 1674 te Embden in kleine hoeveelheid (950 stuks) is geslagen en dat men in 1674 na het verschijnen van het placaat met de uitgifte dadelijk heeft opgehouden. De hierboven vermelde varieteiten van het stuk, waarvan die met CIVITATIS voor het eerst onder het placaat van 1692 wordt afgebeeld, vertoonen echter zooveel overeenkomst met het in het placaat van 1674 afgebeelde stuk, dat het m.i. zeer waarschijnlijk is, dat zij niet eerst in 1692 zijn geslagen en zooals het stadsbestuur van Embden meent „buyten

dese stadt (Embden) dergelijken penningh nagebotset zijn moet", maar dat alle stempels in 1674 te Embden zijn vervaardigd door een en denzelfden stempelsnijder. In 1692 zal dan misschien den wisselaar WAYFORT een zak dezer munten in handen gevallen zijn en zullen deze de aanleiding zijn geworden tot het uitgeven van het placaat van dat jaar.

's-Gravenhage.

A. O. v. K.

IV. Valsche Rijnsche Goudguldens, omstreeks 1483 geslagen.

In het onlangs verschenen 48ste deel van *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap te Utrecht* komt een zeer interessante bijdrage voor getiteld: *Stukken betreffende het Stichtsche muntwezen ten tijde van bisschop DAVID VAN BOURGONDIE*, medegedeeld door Dr. D. TH. ENKLAAR. Daarin komt voor de vermelding van 28 oorkonden, waarvan slechts enkele in het werk van VAN DER CHILJS zijn opgenomen¹⁾. Wij laten hier no. XVII volgen, daar de inhoud mogelijk aan onze leden van nut kan zijn.

„Aanwijzing, hoe men eenige soorten van valsche Rijnsche guldens, ook van bisschop DAVID, waarvan vier tonnen in omloop zijn gebracht, kan onderscheiden van echte.

Vermoedelijk nà 1483 November 1.

Van den valschen munten.

¹⁾ Verder bevat dit artikel nog verschillende belangrijke bijzonderheden omtrent tusschen 1457 en 1495 op last van bisschop DAVID VAN BOURGONDIE geslagen munten en de namen van het personeel van de munt.

Men lait weten een igelic, hoe datter geslagen sijn vier tonnen vol valsche munten mit enen bijslach, diewelcke in den lande gecomen sijn ende werden uutgegeven voir Riinsguldens ende en sijn nyet meer waerdich dan stiek vijff witte pennynge, die men in Vlaender hiet oude placken. Elc wacht hem hyrvoir.

In den yersten die guldens, die gemunt sijn opten Vranckvoertschen slach, tusschen tsant JANS been beneden staende een schilt mit een leeu, gelijck als dese figuer bewijst; daer sijn oic ander opten selven slach, dair int schildeken tusschen tsant JANS been staet een croen, ende noch ander dair int scildeken staet een sterre; die sijn all valsch.

Item die opten slach van den vier koervorster guldens gemunt sijn ende dair staet recht boven den *mense rat* ¹⁾ een dubbel W, gelijck dese figuer bewijst; die sijn valsch.

Item die opten Coelschen slach gemunt sijn ende een enkell V mit een a (of ca) hebben staende boven biscops hoeft; die sijn valsch.

Item die opten slach van den Hamborschen Rijns-guldens gemunt sijn, aen sunt Pieters borst een sterre staende, oft ander opten selven slach, dair een sterre staet aen sunt PETERS hoeft, gelijc dese figuer; die sijn beide valsch.

Item die opten slach van Davids Rijns-guldens, biscop van Utrecht, gemunt sijn, meyst gelijc als desselven Davids witpenningen, die nu blancken doen; die sijn valsch.

Afschr. Bissch. Archief, no. 12,
fol. 36 = Reg. no. 3715.

¹⁾ Het rad van Mainz. In het stadswapen van Mainz komt een rad voor.

BOEKBESPREKING.

Muntverslag over het jaar 1926.

Het *Verslag* vangt aan met de vermelding van het feit, dat in 1926 het 25 jaren geleden was gedurende welke 's Rijks Munt, na bijna 100 jaren aan particuliere leiding te zijn toevertrouwd, direct van Rijkswege is beheerd. Tot 1 Januari 1902 toch waren telkens voor een onbepaalde periode, bij wijze van aanneming, aan een particulieren muntmeester de muntwerkzaamheden opgedragen geweest. Met behulp van een aantal „muntgezellen”, die voor eigen rekening werklieden in dienst namen, voerde destijds de muntmeester den arbeid uit die hem werd opgedragen.

In het afgelopen jaar werden aan 's Rijks Munt geslagen 23.091.211 munten, met een nominale waarde van f 35.809.902,70. De gemunte stukken waren: 3.400.000 tien-guldens, 191.211 dukaten, 2.000.000 25-centsstukken, 500.000 tien-centsstukken, 7.000.000 centen, alle voor Nederland geslagen, terwijl voor Nederl. Indië vervaardigd werden: 10.000.000 centen. De 25- en 10-centsstukken voeren alle den nieuwen beeldenaar van H. M. de Koningin, waarmede deze beeldenaar thans op alle munten de voorgaande heeft vervangen, behalve op het 5-guldenstuk, dat weinig kans op een hernieuwde muntslag schijnt te hebben.

Opdrachten voor de vervaardiging van nieuwe medaille-stempels werden niet ontvangen, alleen werd een bronzen herdenkingsplaquette van groote afmetingen, waarvan het model door den medailleur C. J. VAN DER HOEF was uitgevoerd, op 's Rijks Munt verder geheel gereed gemaakt.

Met leedwezen maakt de muntmeester ten slotte melding van het ontslag van talrijke verdienstelijke ambtenaren, een gevolg van inkrimping van personeel.

v. K.

Verslag Kon. Penningkabinet 1926.

De lijst der aanwinsten begint met de vermelding van twee looden plaquettes „de Hengelaar” en „Het smeden der wapens voor Mars door VULCANUS”, die aan HANS GAR worden toegeschreven. Het zijn groote platen, 170 m.M. in diameter. Volgens FORRER werkte deze graveur tusschen de jaren 1569—1573. FORRER beeldt in zijn standaardwerk een dergelijke plaquette af, waaruit men de groote kunstwaarde van HANS GAR'S arbeid leert waardeeren.

Een belangrijke kunstmedaille door een kabelrand met oog omgeven, omtrent 1595 door PAULUS VAN VIANEN vervaardigd, hulde brengende aan Keizer RUDOLF II, is mede aangeworven.

Van G. DUPRÉ en CLAUDE WARIN werden zeldzame penningen aangekocht. Een merkwaardige aanwinst is niet minder de gouden medaille op den vrede van Munster door E. KETTLER gesneden, waarvan de voorzijde bij VAN LOON II, blz. 312.2, met kleine stempelverschillen voorkomt, terwijl de keerzijde uniform is

aan den penning op blz. 312, no. 4. Vervolgens treffen wij een medaille aan van CHR. MALER met de borstbeelden van den Brandenburgschen keurvorst FRIEDRICH WILHELM en van zijne gemalin, de bekende prinses LOUISE HENRIETIE, dochter van prins FREDERIK HENDRIK.

Talrijk zijn de aanwinsten van penningen uit de 20ste eeuw, die echter geen stof tot meerdere bespreking opleveren.

Onder de munten komen een paar zeldzame exemplaren voor. Zoo vermeldt het *Verslag* een unieken leeuwengroot van REINOUD V — lees REINOUD II — in 1336 te Vollenhoven — lees Elburg — gemunt. Er wordt verwezen naar blz. 91 van ons *Jaarboek* 1926, waar de heer A. SCHULMAN dezen groot beschrijft.

Uniek is eveneens de $\frac{1}{8}$ groot van ALBRECHT VAN BEIEREN, als graaf van Holland geslagen, waarvan de $\frac{1}{4}$ groot bij VAN DER CHIJS pl. VIII, no. 14, is weergegeven, want ook deze achtste groot heeft geen groepje met drie stippen in de hoeken van het kruis.

Van Overijssel, van de steden Kampen en Zwolle komen eenige zeldzame munten in het *Verslag* voor, o.a. een patard of stuiver van KAREL V, te Kampen gemunt en een halve leeuwendaalder op den voet van dien van Holland geslagen. Van Zwolle, een dukaat, type VERKADE pl. 168.3 en een weinig voorkomende leeuwendaalder. Over de aangeworven buitenlandsche munten valt niets bijzonders te vermelden. Het *Verslag* eindigt met de beschrijving van een ring, waarin cornalijn met naar links gewend gelauwerd mannenborstbeeld, te Velzen gevonden.

M. D. M.

Friesland tot de elfde eeuw. Zijn oudste beschaving en geschiedenis, door Mr. P. C. J. A. BOELES ¹⁾.

(Met een kaart, 148 platen en 11 afbeeldingen in den tekst.)

Een werk, waarnaar reeds lang was uitgezien, is thans verschenen. De schrijver, Mr. P. C. J. A. BOELES, heeft de bevindingen zijner jarenlange navorschingen in Frieslands bodem in een rijk geïllustreerd boek neergelegd, dat uitgegeven werd bij gelegenheid van de viering van het eeuwfeest van het Friesch Genootschap, welk laatste zooveel heeft bijgedragen om het onderzoek bij het afgraven der terpen, de oudste bronnen van Frieslands geschiedenis, mogelijk te maken.

De schrijver begint met een uitvoerig hoofdstuk aan Friesland vóór den terpentijd te wijden, waarvan nog zeer weinig met zekerheid was bekend en waarvan meer overblijfselen zijn teruggevonden, dan men tot nu toe dacht. Daarna volgen de eerste periode van den terpentijd, door Mr. BOELES van omstreeks de 2e eeuw v. C. tot 400 n. C. gesteld, de tweede en ten slotte de derde, die respectievelijk van $\pm$ 400 n. C. tot het midden der 8ste eeuw, en van toen tot de 11de eeuw zijn gedateerd.

In de tweede terpenperiode vallen de hoofdstukken betreffende den handel, het verkeer, den goudrijktom en de muntvondsten, die alle voor ons van veel belang zijn. Wij kunnen onze leden niet genoeg aanraden het geheele werk en meer in het bijzonder de bladzijden 151—196 te lezen.

In deze tweede periode ziet men in Europa het als

¹⁾ Uitgegeven door MARTINUS NIJHOFF te 's-Gravenhage, MEYER en SCHAAFSMA te Leeuwarden 1927.

het ware plotselinge verschijnen van ontelbare kleine gouden munten, de ons bekende Merovingische trientes. Mr. BOELES geeft van dit feit een afdoende verklaring. Behalve de talrijke plunderingen der Germanen in het steeds meer en meer afbrokkelende Oost-Romeinsche rijk, waren het niet minder de hooge belastingen of schattingen, die aan Hunnen en Goten, zegt de schrijver, moesten worden betaald, die oorzaak werden, dat weldra de Germaansche stammen uit Noord- en West-Europa over een goudvoorraad beschikten, die het hun in den Merovingischen tijd mogelijk maakten bijna uitsluitend gouden munt te slaan. Om een staaltje van dit goudbezit te geven, lezen wij, dat bij Dortmund een kruik werd ontgraven, waarin 400 gouden Byzantijsche solidi; in Skandinavië wordt het aantal in den grond gevonden dergelijke munten op een 500-tal geschat. Het verwondert dus niet meer, dat in Friesland zooveel Byzantijsche goudmunten uit de terpen zijn te voorschijn gekomen. Opvallend is het nu, dat bij Domburg geen enkele Byzantijsche solidus is gevonden. Trouwens, nu wij de Friesche muntvondsten uit de eerste elf eeuwen na Chr. nogmaals aandachtig hebben bekeken, vinden wij, dat de Domburgsche vondsten toch wel van anderen aard zijn. Alleen de munten van Dronrijp's vondst uit de eerste helft of het midden der 8ste eeuw, zijn in hoofdzaak aan de Domburgsche gelijk.

Uitvoerig behandelt de schrijver het Frankische muntwezen, voornamelijk in verband met de beide muntplaatsen Maastricht en Dorestad; laat het oog vallen op de barbaarsche naslagen der munten van de Byzantijsche Keizers JUSTINUS en JUSTINIANUS, die mogelijk, alhoewel onbewezen, in Friesland kunnen zijn

vervaardigd. Mr. BOELES deelt niet de meening van sommige numismaten, die de gouden munten met het opschrift AUDULFUS-Frisia aan een tot nu toe onbekenden Frieschen vorst toekennen, maar volgt in deze liever de zienswijze van MAURICE PROU, die deze merkwaardige munten aan den civitas Tricassium bij Parijs, waarvan Troyes de hoofdstad was, wil toegeschreven zien. Dat de muntjes met Triecto fit door Mr. BOELES niet aan Utrecht, maar aan Maastricht worden toegekend, verwondert ons niet. Dit is een uitgemaakte zaak. Uitvoerig worden de te Dorestad geslagen trientes besproken. De schrijver stelt het gaan van muntmeester RIMOALDUS van Maastricht naar Dorestad op $\pm$ 689, terwijl HOOFT VAN IDDEKINGE in zijn *Oudste muntwezen te Maastricht*, dezen reeds omstreeks 625 aldaar laat munten. De definitieve muntslag is, volgens Mr. BOELES, eerst begonnen, nadat de Franken in 719, kort na den dood van Koning RADBOD, de stad weer op de Friezen hadden heroverd. Zeer aanzienlijk moet het aantal gouden muntjes zijn geweest, dat muntmeester MADELINUS in Dorestad heeft doen slaan. Het Friesch Museum bezit elf stuks van dezen Duurstedschen Muntmeester, behalve den unieken RIMOALDUS. Mij zijn van het Domburgsche strand minstens 40 trientes van Dorestad bekend, alle den naam MADELINUS voerende. Er moeten evenwel nog vele exemplaren van diezelfde munt heinde en ver zijn verspreid, die in vorige eeuwen aldaar zijn gevonden. Vreemd is het, dat Domburg geen triens heeft aan het licht gebracht, waarop Triecto fit te lezen staat¹⁾,

¹⁾ De door HOOFT VAN IDDEKINGE vermelde triens van Maastricht, die te Domburg zou zijn gevonden, is mij gebleken een afgesleten exemplaar te zijn van het MADELINUSTYPE van Dorestad.

terwijl dit in Friesland wèl het geval is geweest, en dit te meer, nu van de Maastricht omringende plaatsen Namen, Huy en Dinant, Domburgs strand wel exemplaren heeft opgeleverd.

De bladzijden, die Mr. BOELES aan de zilveren Angelsaksische sceattas wijdt, hoe merkwaardig ze ook zijn, zullen wij hier thans niet bespreken. Er moeten nog vele onderzoekingen worden gedaan en muntvondsten hebben plaats gehad, alvorens met zekerheid kan worden gezegd in welk land en in welke plaats bijv. het groot aantal verbasterde sceattas is geslagen, waarvan het strand van Domburg wel het leeuwendeel heeft opgeleverd. In Engeland komt dit barbaarsche type weinig in de vondsten voor. Mr. BOELES laat zich in deze dan ook zeer voorzichtig uit.

Wij spreken den wensch uit, dat dit hoogst belangrijke, uiterst leerzame boek, de belangstelling mag vinden, die het zeker ten volle verdient.

M. D. M.

's Rijks Munt 25 jaren in eigen beheer 1902—1927.

Een nabetrachting door Dr. C. HOITSEMA.

Utrecht, A. OOSTHOEK 1927.

In deze „nabetrachting” doet Dr. HOITSEMA mededeelingen omtrent het gebouw en de inrichting van 's Rijks Munt, het personeel, munt- en andere werkzaamheden en financieele resultaten over de afgelopen 25 jaren. Een der bijlagen bevat een opgave der aantallen van elke muntsoort in de periode 1902—1927. geslagen.

v. K.

J. P. MOQUETTE. †

In den ouderdom van 70 jaren overleed te Weltevreden op 26 Februari 1927 de heer J. P. MOQUETTE, sedert 1900 buitenlandsch lid van ons genootschap.

MOQUETTE was wat men in Indië noemt een „blijver”, in tegenstelling tot de „trekkers”, die na een korter of langer verblijf in Insulinde, al of niet door een verlof naar Nederland onderbroken, ten slotte voor goed naar het moederland terugkeeren. Op zeventienjarigen leeftijd in Indië aangekomen, bleef hij daar *onafgebroken* tot zijn verscheiden.

Meer dan een halve eeuw is hij er nuttig werkzaam geweest; hij behoorde tot de degelijke, rustige werkers, die kalm hun weg gaan zonder ophef te maken van hetgeen zij tot stand brengen. Maar dit belette niet, dat zijne groote verdiensten erkenning vonden: de Regeering benoemde hem tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau, terwijl het Algemeen Syndicaat van Suikerfabrikanten, wegens zijn baanbrekend werk op het gebied van rietzaaien en rietkruisen, aan MOQUETTE de gouden medaille verleende. Zijne verdiensten voor de suikercultuur zijn uitvoerig geschetst in de aflevering van April 1927 van het *Archief voor de Suikerindustrie in Nederlandsch-Indië*.

Wetenschappelijk aangelegd, bleef zijn belangstelling niet tot den landbouw beperkt; ook op het gebied van oudheidkundig onderzoek en Indische numismatiek heeft MOQUETTE belangrijk werk verricht.

Aan hem, in samenwerking met Dr. HOESEIN DJAJA-DININGRAT, is het te danken, dat omtrent de geschiedenis

van de oude rijken Pasèh en Atjèh meer licht verspreid werd. Door de ontcijfering van de inscripties op een aantal in Noord-Sumatra teruggevonden grafsteenen van Sultans dier rijken en van hunne familieleden, gelukte het hem verscheidene munten uit die streken te determineeren.

Reeds in zijne jonge jaren was MOQUETTE een muntenverzameling begonnen, waartoe de omstandigheid medewerkte, dat in de streek, waar hij toen als suikeremployé werkzaam was, het Soerabajasche, bij de grondbewerking voor den suikerrietaanplant herhaaldelijk munten gevonden werden uit den tijd van het Hindoerijk Modjopait. Maar eerst nadat hij zich uit de suiker had teruggetrokken, heeft MOQUETTE zich geheel aan de numismatiek gewijd. Hij vestigde zich te Weltevreden en werd benoemd tot conservator van het numismatisch kabinet van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, in de directie van welk genootschap hij later werd opgenomen.

Als conservator heeft MOQUETTE de muntenverzameling van dat genootschap opnieuw geheel geordend niet alleen, maar haar ook aanzienlijk uitgebreid door schenking van een aantal munten uit zijn eigen verzameling.

Zijn groote belangstelling voor de Indische numismatiek, zijn werkkraft en werklust blijken uit tal van publicaties van zijn hand, welke in het *Tijdschrift van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen* werden opgenomen onder den titel „*De Munten van Nederlandsch Indië*”. Met vele afbeeldingen worden daarin, aan de hand van officieele bescheiden uit het oud-archief te Batavia, behandeld:

de duiten en halve duiten voor de Vereenigde Oost-Indische Compagnie geslagen in Zeeland en in de Munthuizen van West-Friesland, Gelderland, Utrecht en Holland, .

de munten in Nederland geslagen voor Nederlandsch-Indië of de Kaap de Goede Hoop in 1802—1809,

de duiten in Nederland geslagen in 1814—1816,

de halve stuivers en onderdeelen geslagen in 1821—1836,

de duitenumt te Soerabaja gedurende het cultuurstelsel, 1833—1843,

de muntslag te Soerabaja gedurende 1818—1826,

de muntslag te Soerabaja en Batavia gedurende het Britsche tusschenbestuur, 1811—1816,

de bonken van 1796 t/m 1810 te Batavia en in 1818—1819 te Soerabaja geslagen,

de tinnen duiten in 1796—1797 en de metalen stuivers in 1799—1800 te Batavia geslagen,

de Soerabaja munt van 1806 tot 1811,

de Ropijenumt te Batavia van 1744 tot 1808.

Deze opsomming is welsprekend; tezamen vormen de genoemde publicaties een lijvig boekdeel.

Het overlijden van MOQUETTE beteekent voor de numismatiek een waar verlies, want er is niemand zóó grondig op de hoogte van de Indische munten, als hij was.

Zij, die het voorrecht gehad hebben met hem in aanraking te komen, zullen zijne steeds met zoo groote bereidwilligheid gegeven voorlichting noode missen.

's-Gravenhage, October 1927.

J. HULSHOFF POL.

Verslag van den Secretaris.

Vergadering te Zutphen gehouden in Hôtel du Soleil op Zaterdag 25 Juni 1927, waar aanwezig waren de leden: BAALE, BRINKGREVE, freule ENGELN, EVELEIN, J. HULSHOFF POL, VAN KERKWIJK, MUYSER, RICHEL, VAN SASSE VAN YSSELT, SCHARP, A. SCHULMAN, SNOECK en WIENECKE.

De voorzitter opent de Vergadering, heet de aanwezigen welkom en brengt in herinnering de staatkundige meerderjarigheid van H. K. H. Prinses JULIANA, in April gevierd. Hij herdacht vervolgens de in het afgelopen vereenigingsjaar gestorven mede-leden, Mejuffrouw W. CANTER CREMERS, bekend door hare onderzoekingen over oud zilverwerk en den heer J. P. MOQUETTE, den Conservator van het Munt- en Penningkabinet van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, van wien een levensbericht in dit Jaarboek op blz. 155 voorkomt.

Verder protesteert spreker ten sterkste tegen hetgeen voorkomt op blz. 121 van het *Jaarboek* 1926, welk protest hij eigenlijk reeds op de vergadering te Leeuwarden gehouden had moeten doen hooren, waar het Verslag van den afgetreden Conservator, den heer HAAS, wegens diens afwezigheid door den Secretaris was voorgelezen, doch dat hij toen heeft nagelaten, gedachtig aan het spreekwoord: *verba volant, scripta manent* en omdat hij er bezwaar tegen had om den

afgetreden Conservator, die niet ter vergadering aanwezig was, en zich dus niet kon verdedigen, aan te vallen, doch welk protest nu het Verslag afgedrukt is z.i. niet achterwege mag blijven.

Naar aanleiding toch der in dat Verslag vermelde aankopen is z.i. zeker *niet* de opvatting van den Voorzitter, maar van den Conservator, den heer HAAS, absoluut onjuist. De te Haarlem toch in 1923 genomen besluiten, n.l. vermindering van den omvang van het Jaarboek, stopzetten van aankopen voor de numismatische verzamelingen en de bibliotheek en vermindering der kosten van de vergaderingen door het afschaffen van het uitnoodigen van gasten werden — en dit ziet de Conservator over het hoofd — niet alleen genomen om de begroting sluitend te maken, maar bovendien om de kas, die de laatste jaren (en vooral het voorafgaand jaar) leelijk gedund was, er was toch dat jaar $\pm$ f 300.— meer uitgegeven dan ontvangen, weer te stijven, door te trachten zoo mogelijk met een batig saldo te sluiten, als „appeltje voor de dorst” bij eventuele moeilijke jaren en buitengewone uitgaven. Op grond van een en ander hield hij de uitgaven, al waren die ook gering, terwijl zij bovendien betroffen munten voor ons land van weinig belang, voor ongeoorloofd en in strijd met het te Haarlem genomen besluit gedaan.

Uit het Verslag van den Secretaris bleek, dat het aantal leden vrijwel stationnair gebleven was, het *Jaarboek* was einde November aan de leden toegezonden, terwijl er voor den jaargang 1927 reeds een tweetal artikelen waren ingekomen en nog eenige bijdragen waren toegezegd.

Uit het Verslag van den Conservator, Dr. EVELEIN,

bleek, dat de verzameling munten, penningen en andere zaken het Genootschap toebehoorende, naar Nijmegen was overgebracht en te zijnen huize opgesteld. De bibliotheek werd, zoover het de tijdschriften betreft, opnieuw gecontroleerd en bleek uit een overzicht bij het Verslag gevoegd, talrijke lacunen te bevatten.

Eenige overdrukken, catalogi en verslagen werden ontvangen, alsmede een bronzen penning voor de penningverzameling.

Uit het Verslag van den Penningmeester, wiens verantwoording nagezien was door de heeren J. HULSHOFF POL en RICHEL, bleek, dat de kas een batig saldo van f 429.— bevatte. De kascommissie verklaarde de rekening accoord te hebben bevonden en werd de Penningmeester onder dankbetuiging gedechargeerd.

Voor het *Jaarboek* werd wederom f 700.— toegestaan, terwijl een bedrag van f 80.— voor bindwerk werd uitgetrokken. Nog werd besloten te trachten een doelmatige penningkast voor de verzameling te verkrijgen, daar talrijke munten en penningen, thans tijdelijk in doozen en kistjes uit plaatsgebrek waren ondergebracht.

Tot leden der Vereeniging werden benoemd de heeren H. M. VAN DIJK te Amsterdam, H. G. VAN GROL te Vlissingen, A. W. A. MICHELSEN te Zeist (die de Vergadering als introducé bijwoonde) en H. M. THEUNISSE te Overveen.

Tot Penningmeester werd de heer SCHARP herbenoemd, terwijl de heer M. SCHULMAN als lid van de Commissie van Redactie van het *Jaarboek* herkozen werd.

Als plaats voor de zomervergadering 1928 werd Haarzuilen gekozen, terwijl er zoo mogelijk te Delft nog een najaarsvergadering gehouden zal worden.

Aan de Vergadering was voorafgegaan een bezoek aan het stedelijk Museum te Zutphen, waar de Museum-Commissie de leden ontving en bij monde van Mr. MOLENAAR welkom heette, terwijl de Directrice, freule ENGELN, de gewenschte toelichtingen verstrekke. Na het dejeuner werd een bezoek gebracht aan Deventer, waar Dr. M. E. HOUCK de leden in het Museum „de Waag” rondleidde.

Een gemeenschappelijke maaltijd in laatstgenoemde stad in Hôtel VAN WELY besloot den welgeslaagden dag.

Zaterdag 8 October had te Delft in Hôtel Central de najaarsvergadering plaats, onder voorzitterschap van Jhr. Mr. SNOECK. Hier waren tegenwoordig de leden: BAALÉ, BRINKGREVE, EVELEIN, A. en J. HULSHOFF POL, VAN KERKWIJK, KUYPERS, MICHELSSEN, MUYSER, POLAK, RICHEL, SCHARP, A. SCHULMAN, SNOECK en VERDAM, terwijl Mr. L. G. N. BOURICIUS, archivaris van Delft, als introducé aanwezig was.

De heer Mr. ERNST POLAK hield in deze Vergadering een voordracht over Delftsche gildepenningen; daar deze op blz. 121 van dit Jaarboek is afgedrukt, meenen wij hiernaar te kunnen verwijzen. Op deze voordracht, die met belangstelling gevolgd werd, volgden eenige mededeelingen door den heer VAN KERKWIJK naar aanleiding van een tweetal gouden penningen in 1590 en 1596 door de Staten-Generaal vereerd, de eerste ter herinnering aan het ontzet van Breda door een turfschip¹⁾, de tweede herdenkende het vergaan der Spaansche vloot bij Finistère²⁾, laatstgenoemd stuk was tot heden nog

¹⁾ VAN LOON I. blz. 409.

²⁾ Idem. blz. 487.1.

nimmer in goud voorgekomen. Het was spreker gelukt over deze beide penningen, die uit een buitenlandsch museum voor het Kon. Penningkabinet dit jaar konden worden aangekocht, in de Resolutiën der Staten-Generaal belangrijke bijzonderheden te vinden, die werden medegedeeld.

Dr. BRINKGREVE toonde een fraaie plaquette door den Hongaarschen beeldhouwer E. TELCS geboetseerd voor zijn dochttertje en eenige portretpenningen in het loopende jaar door de Koninklijke BEGEER vervaardigd. Verder kregen de leden te zien reproducties van onlangs te voorschijn gekomen ontwerp-teekeningen voor den in 1706 geslagen penning bij den gouden bruiloft van ADRIAAN VAN LOON en CORNELIA HUNTHUM (DIRKS. *Reperitorium* II. 2832).

Aan de Vergadering was voorafgegaan een bezoek aan het Museum „Huis LAMBERT VAN MEERTEN”; aan de gerestaureerde Nieuwe Kerk en aan het Gemeentemuseum. In laatstgenoemd Museum gaf de Directeur, Mr. BOURICIUS, de gewenschte inlichtingen, terwijl hij na afloop der Vergadering de leden rondleidde in het Prinsenhof en de Waalsche kerk.

Vele der aanwezigen vereenigden zich vervolgens aan een gemeenschappelijken maaltijd in Restaurant ANJEMA te 's-Gravenhage.

's-Gravenhage, October 1927.

A. O. VAN KERKWIJK.

Verslag van den Conservator der numismatische verzameling en bibliotheek.

In October 1926 werd de verzameling van munten, penningen en andere zaken, toebehoorende aan het Genootschap, van uit Amsterdam overgebracht naar Nijmegen en te mijnen huize opgesteld. De overdracht geschiedde in welwillende samenwerking met den heer HAAS.

Van de handbibliotheek, die met de numismatische verzameling in de zalen van het Kon. Oudheidkundig Genootschap was ondergebracht, werd het meerendeel teruggezonden naar de bibliotheek der Gem. Universiteit van Amsterdam. Eenige handboeken gingen mede naar Nijmegen.

De bibliotheek van het Genootschap werd op nieuw gecontroleerd, voorzoover de tijdschriften betreft. Helaas bleken vele afleveringen te ontbreken, van sommige tijdschriften zelfs een of meer jaargangen. Een lijst van het ontbrekende is door mij aan den Secretaris ter hand gesteld, en zullen pogingen aangewend worden om de lacunes aan te vullen. Zij betreffen vooral die tijdschriften, welke jaarlijks in meerdere afleveringen verschijnen.

Voor een betere contrôle zal het wenschelijk zijn, de talrijke afleveringen niet eerder op de Univ. Bibliotheek te plaatsen, voordat een geheele jaargang compleet en gebonden zal zijn.

De voornaamste tijdschriften werden gebonden, voor-
zoover dit noodig was. Voor het behoud der periodieken
blijft het zeer gewenscht, dat jaarlijks een bedrag voor
bindwerk wordt uitgetrokken.

Aan tijdschriften, catalogi, overdrukken en andere
publicaties werd ontvangen:

Maandblad van het Genealogisch-heraldisch Genoot-
schap: „De Nederlandsche Leeuw”. 1926. 1927. Jan.-Mei.

Berliner Münzblätter. 1926. 1927. Jan.—Juni.

Numismatisches Litteratur Blatt. 1926. 1927. Jan.

Zeitschrift der Numismatischen Gesellschaft. Wien.
1926.

Mitteilungen der Numismatischen Gesellschaft. Wien.
1926.

Proceedings of the American Numismatic Society.
1926.

Revue Numismatique Tchecoslovaque. 1927. afl. 1—2.

Finska Fornminnesföreningens Tidskrift. 1926.

Finskt Museum. 1926.

Mej. M. G. A. DE MAN: *Over eenige Zeeuwsche Leg-
penningen, en Over eenige te Domburg gevonden merk-
waardige munten*. Overdrukken uit het *Jaarboek voor
Munt- en Penningkunde* 1925 en 1926.

M. W. SNOECK: *Hulde aan Mej. DE MAN, en Gedenk-
penning op het overlijden van Mons. E. A. d'ALLAMONT,
negende bisschop van Gent, 1673*. Overdrukken uit het
Jaarboek, als voren, 1926.

M. W. SNOECK: *Penningen en Munten betreffende de
stad en markiezen van Bergen op Zoom. II*. Overdruk
uit *Taxandria* XXXIII.

N. J. M. DRESCH: *Inventaris van de oude Kerkelyke*

Doop-, Trouw- en Dooden (Begraaf) boeken te Alkmaar, 1540—1811 (1896). Alkmaar 1926.

Catalogi:

SCHULMAN, Amsterdam, 1926 (Coll. HORDIJK e. a.).

v. STOCKUM's Antiquariaat, den Haag, 1926 (Coll. ENSCHEDÉ e. a.).

LEMPERTZ, Köln, 1927 (Samml. PIEPER, Soest, I en II).

RIECHMANN, Halle, 1926, XXXVI (Samml. STRIEBOLL).

RIECHMANN, Halle, 1926, XXXVII (Auktionskatalog).

Ars Classica, XII, 1926. (Monnaies Grecques et Romaines).

HIERSEMANN, Leipzig 1927. *Numismatik*, Kat. 571.

Münchner Münzverkehr 1925, no. 23.

Braunschweiger Münzverkehr 1926, Jan./Dec.

Hannoverscher Münzverkehr 1927.

En kleinere catalogi van RIECHMANN, MÜLLER & Sohn (München), en Brüder EGGER (Wien).

Aankopen voor de numismatische verzameling werden niet gedaan.

Van het huldigingscomité Mr. S. v. HOUTEN werd ten geschenke ontvangen de bronzen penning met borstbeeld van Mr. S. VAN HOUTEN ter gelegenheid van zijn 90sten geboortedag. Voorzijde door TOON DUPUIS, keerzijde door J. J. VAN GOOR. Geslagen in de ateliers der Koninklijke BEGEER.

Nijmegen, Juli 1927.

De Conservator,

M. A. EVELEIN.

LEDENLIJST

(NOVEMBER 1927).

EERE-LEDEN.

- Z. M. VICTOR EMMANUEL III, Koning van Italië (1901) ¹⁾.
Mejuffrouw MARIE G. A. DE MAN, Conservatrice van het Munt- en Penningkabinet van het Zeeuwsch Gen. der Wetenschappen, St. Pieterstraat 39, Middelburg (1917).
Jhr. Mr. A. F. O. VAN SASSE VAN YSSELT, President van het Gerechtshof, lid van den Hoogen Raad van Adel, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, Oranje-Nassaulaan, 's-Hertogenbosch (1926).

GEWONE LEDEN.

- J. H. E. H. GERADTS, Burgemeester, Kasteel Aerwinkel, Postersholt (L.) (1892).
W. K. F. ZWIERZINA, Ontvanger van het Buitengewoon Zegel, Conservator van het munt- en penningkabinet van het Kon. Oudh. Genootschap, Amsterdam, Bosboom Toussaintstr. 65(huis) (1895).
Jhr. Mr. M. W. SNOECK, Koestraat 8, Zwolle (1897).
Jhr. Mr. F. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Bazarstraat 13, 's-Gravenhage (1904).
A. O. VAN KERKWIJK, Directeur van het Koninklijk Kabinet van Munten, Penningen en Gesneden Steenen, Nassaulaan 22, 's-Gravenhage (1904).
Mr. E. H. HIJMANS, Officier van Justitie, Hôtel Dommering—Wisseman, Winschoten (1910).

¹⁾ Het tusschen haakjes geplaatste jaartal achter de namen, geeft het jaar van de benoeming tot lid aan.

- E. VOET JR., Busken Huetlaan 1, Bloemendaal (1911).
- CAREL J. A. BEGEER, Groote Haesebroekscheweg 1a, Wassenaar (1911).
- H. J. SCHARP, Voorzitter van het Kon. Oudh. Genootschap, Amstelveenscheweg 397, Amstelveen (1911).
- Jhr. Mr. C. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Chef van Rechtszaken N.S., Huize 't Hoogeveld, Zeist (1913).
- Dr. M. A. EVELEIN, Directeur van het museum „G. M. KAM”, Oranjesingel 55, Nijmegen (1913).
- F. A. HOEFER, Voorzitter van „Gelre”, Hattem (1914).
- J. C. WIENECKE, Medailleür, Soestdijksche Straatweg 91B, Bilt-hoven (1916).
- H. D. DE WIT HAMER, Heerengracht 455, Amsterdam (1916).
- A. HOYNCK VAN PAPENDRECHT, Directeur van het Gemeentemuseum van Oudheden, Mathenesserlaan 226, Rotterdam (1917).
- A. SCHULMAN, de Lairessestraat 94, Amsterdam (1917).
- M. SCHULMAN, Joh. Verhulststraat 165, Amsterdam (1917).
- J. KNOTTENBELT TZN., „Lutje Hus”, Diepenveen, bij Deventer (1918).
- A. J. J. PH. HAAS, Conservator van de Historische verzameling der Schutterij, Roelof Hartstraat 84, Amsterdam (1920).
- J. J. M. E. MUYSER, Rekenplichtig secretaris bij de Thesaurie van H. M. de Koningin, Gouden Wagen, Drumpt (bij Tiel) (1924).
- Dr. M. R. J. BRINKGEEVE, Directeur van de N. V. Ateliers voor Edelsmeed- en Penningkunst (voorheen Koninklijke BEGEER), Leidscheweg 149—151, Voorschoten (1924).
- J. HULSHOFF POL, Oud-lid van den Raad van Nederlandsch-Indië, van Lennepweg 6, 's-Gravenhage (1926).
- Mr. E. POLAK, van Hoornbeekstraat 55, 's-Gravenhage (1926).
- Mr. Dr. C. H. BAALÉ, Kantonrechter, Hôtel Corbelijn, Tiel (1926).

BUITENGEWONE LEDEN.

- Jhr. H. E. RAM, Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat, Brigittenstraat 11, Utrecht (1894).
- Mr. C. G. J. BIJLEVELD, Conservator van het Stedelijk Museum, Hersteeg 128, Nijmegen (1896).

- Mr. H. J. D. D. ENSCHEDÉ, Zijlstraat 27, Haarlem (1896).
 C. A. VAN WOELDEREN, Burgemeester van Vlissingen, Boulevard Evertsen, Vlissingen (1899).
 Mr. J. C. P. E. MENSÖ, Princessegracht 32, 's-Gravenhage (1900).
 Jhr. Mr. D. F. TEIXEIRA DE MATTOS, Plein 1813, No. 4, 's-Gravenhage (1900).
 J. M. J. VAN LIS, Notaris, Wolvega (1901).
 N. GILISSEN LEMAIRE, Markt 74, Maastricht (1902).
 H. J. BOEKEN JZ., Bas Backerlaan 11, Apeldoorn (1907).
 JAC. J. VAN GOOR, Medailleür, Catherijnesingel 113, Utrecht (1907).
 Mr. TH. STUART, Heerengracht 507, Amsterdam (1909).
 C. W. H. BAARD, Directeur van het Stedelijk Museum te Amsterdam, van Baerlestraat 132, Amsterdam (1910).
 G. H. CRONE, Jan Luykenstraat 16, Amsterdam (1911).
 Mevr. Dr. J. GOEKÖÖP—DE JONGH, Huize „Zorgvliet”, 's-Gravenhage (1911).
 G. J. VAN OLST, Huize „Stadwijk”, Ressen, (Geld.) (1912).
 Mr. P. C. J. A. BOELES, Conservator der Penning- en Muntverzameling van het Friesch Genootschap, Harlingerstraatweg 75, Leeuwarden (1913).
 K. MEZGER, Domburg (1916).
 CHR. BEELS, Van Eeghenstraat 70, Amsterdam (1916).
 R. A. KAISER, Potgieterweg, Bloemendaal (1916).
 J. W. A. VAN VOORST VADER, Hooge Naarderweg 42, Hilversum (1916).
 Dr. H. A. KUYPERS, Leeraar aan de 1e H. B. S. Rotterdam, Spoorsingel 53b (1917).
 J. B. V. M. J. VAN DE MÖTEL JR., Huize „de Heuvel”, Ubbergen (Geld.) (1917).
 ED. WIERSEMA, Verl. Heereweg 125, Groningen (1917).
 Dr. C. HÖFSTEDE DE GROOT, Oud-Directeur van 's Rijk's Prentenkabinet, Lange Voorhout 94, 's-Gravenhage (1919).
 Jonkvrouwe C. ENGELN, Conservatrice van het Museum van Oudheden te Zutphen (1919).
 DIRK KUIPERS, Statenplein 5, 's-Gravenhage (1920).
 J. L. RICHEL, Burgemeester van Borssele (Zeel.) (1920).
 H. J. M. EBELING, Gemeente-Archivaris, Choorstraat 14, 's-Hertogenbosch (1921).

- Dr. D. DE MAN, Wetenschappelijk assistent Kon. Penningkabinet, Paulinastraat 35, 's-Gravenhage (1921).
- Mr. ED. PHILIPS, Advocaat en procureur, Jan van Nassaustraat 20, 's-Gravenhage (1921).
- P. VISSER AZN., Uitgever, Zijlweg 59, Haarlem (1921).
- L. VIERORDT, p. a. firma J. SCHULMAN, Amsterdam (1922).
- Mej. M. H. BOTTENHEIM, van Eeghenstraat 79, Amsterdam (1922).
- G. M. KAM, Antonie Duyekstraat 101, 's-Gravenhage (1923).
- A. J. L. JUTEN, Scheikundig Ingenieur, Bergen op Zoom (1923).
- A. VAN DER WIEL, Park Paaschberg 2, Ede (Geld.) (1923).
- JOH. A. ALSBACH, Muziekuitgever, Stadhouderskade 62, Amsterdam (1924).
- Dr. W. BRONKHORST, Geneesheer-Directeur van het Sanatorium „Berg en Bosch”, Apeldoorn (1924).
- G. J. J. VERDAM, Electr. technisch Ingenieur, Parkstraat 83, 's-Gravenhage (1924).
- W. H. F. G. graaf VAN ALDENBURG—BENTINCK, Heerengracht 270, Amsterdam (1924).
- G. C. E. VAN DAALEN, Gep. Luit.-Generaal, Laan van Meerdervoort 290, 's-Gravenhage (1924).
- A. HULSHOFF POL, Mijningenieur, Waldeck Pymontkade 148, 's-Gravenhage (1925).
- Mej. R. M. WICHERS WIERDSMA, Villa „Het Maereltje”, Domburg (1925).
- A. D. ZUR MÜHLEN JR., Wassenaarsche kade 22, 's-Gravenhage (1925).
- A. H. DRIJFHOUT VAN HOOFF, Kapitein der artillerie, Rijnsburgerweg 147, Leiden (1926).
- C. G. VATTIER KRAANE, Voorzitter der Vereeniging voor Penningkunst, Heerengracht 548, Amsterdam (1926).
- NANNE OTTEMA, Notaris, Prins Hendrikstraat, Leeuwarden (1926).
- Mr. J. P. W. A. SMIT, Rijks-archivaris, Peperstraat 35, 's-Hertogenbosch (1926).
- H. M. VAN DIJK, Staalkade 7, Amsterdam (1927).
- H. G. VAN GROL, Conservator van het Museum van Oudheden, Vlissingen (1927).

- A. W. A. MICHELSEN, Gep. Generaal-majoor titulair O. I. L.,
Driebergsche weg 9, Zeist (1927).
H. M. THEUNISSE, Bloemendaalsche Weg 239, Overveen (1927)..

BUITENLANDSCHE LEDEN.

- ALBERT VISART DE BOCARMÉ, Rue St. Jean 18, Bruges (1894).
GEORGE MACDONALD, Learmonth Gardens 17, Edinburgh (1903).
L. FORRER, 17—18 Piccadilly, London W. (1904).
HOWLAND WOOD, Curator of the American Numismatic Society,
Broadway between 155th and 156th Street, New-York (1920).
F. C. DOUGLAS BOYD, 18th Street 45 West, New-York (1923).
*¹⁾ JULIUS GUTTAG, Exchange Place 16—18, New-York (1923).
*EDW. T. NEWELL, President American Numismatic Society, 156th.
Street West of Broadway, New-York (1923).
*J. M. SWANSON, medallist, 22 Camp Street, Newark, New Jersey
(1923).
*ELLIOT SMITH, 26th Street and East River, New-York (1923).
*MORITZ WORMSER, Fifth Avenue 95, New-York (1923).
*F. A. LIVINGSTON, 2870 Heath Avenue, New-York City (1924).
THOMAS S. MILLER, 1355 Richmond Road, Dougan Hills S. I.
New-York (1925).
ROBERT ROBERTSON, 140. 33^d Street, Brooklyn, New-York (1925).
SYDNEY PHILIP NOE, Librarian of the American Numismatic
Society, Broodway between 155th and 156th. Street, New-York
City (1925).
*WAYTE RAYMOND, Park Avenue 489, New-York City (1926).

1) De leden, voor wier namen een * staat, zijn leden voor het leven.

INHOUD.

	Blz.
Aanteekeningen over de 's-Hertogenbossche stad- huispenningen, door Jhr. Mr. M. W. SNOECK . .	1
Belangrijke munten van Heinsberg en Kleef, door M. SCHULMAN	116
Gildepenningen, door Mr. ERNST POLAK	121
Korte Bijdragen	129
I. Een penning van het St. Lucasgilde te Rotterdam ten name van PIETER VAN WAESBERGE. II. De latere bezitters van een gouden Zierikzeesche noodmunt, vermoedelijk in 1575 aan admiraal HOLLAER ge- schonken. III. Hollandsche Lecuwendaalders in 1674 te Embden nagebootst. IV. Valsche Rijnsche Goud- gulden, omstreeks 1483 geslagen.	
Boekbespreking	148
† J. P. MOQUETTE	155
Verslag van den Secretaris	158
Verslag van den Conservator der numismatische verzameling en bibliotheek	163
Ledenlijst	166